



**Педагогічні**  
**ситуації**

Ця методика дозволяє судити про педагогічні здібності людини на основі того, який вихід вона знаходить з ряду описаних у ній педагогічних ситуацій. Перед початком дослідження випробуваний одержує інструкцію наступного змісту:

*«Перед вами — ряд скрутних педагогічних ситуацій. Познайомившись зі змістом кожної з них, необхідно вибрати з числа запропонованих варіантів реагування на дану ситуацію таку, яка з педагогічної точки зору найбільш правильна, на вашу думку. Якщо жоден із запропонованих варіантів відповідей вас не влаштовує, то можна указати свій, оригінальний, у двох нижніх рядках після всіх перерахованих для вибору альтернатив. Це, як правило, будуть 7-й і наступні варіанти відповідей на ситуацію».*

### **Ситуація 1**

Ви приступили до проведення уроку. Всі учні заспокоїлися, настала тиша, і раптом у класі хтось голосно засміявся. Коли ви, не встигнувши нічого сказати, питально і здивовано подивилися на учня, що засміявся, він, дивлячись вам прямо в очі, заявив: «Мені завжди смішно дивитися на вас і хочеться сміятися, коли ви починаєте вести заняття».

Як ви відреагуєте на це? Виберіть підходящий варіант слів наведених реакцій учителя з числа запропонованих нижче.

1. «От тобі і на!»
2. «А що тобі смішно?»
3. «Ну, і заради бога!»
4. «Ти що, дурачок?»
5. «Люблю веселих людей».
6. «Я радий(а), що створюю в тебе веселий настрій».
7. Власний варіант \_\_\_\_\_.

### **Ситуація 2**

На самому початку заняття або вже після того, як ви провели кілька занять, учень заявляє вам: «Я не думаю, що ви як педагог, зможете нас чомусь навчити».

Ваша реакція:

1. «Твоя справа — учитися, а не учити вчителя».
2. «Таких, як ти, я, звичайно, нічому не зможу навчити».
3. «Може бути, тобі краще перейти в інший клас або учитися в іншого вчителя?»
4. «Тобі просто не хочеться учитися».
5. «Мені цікаво знати, чому ти так думаєш».
6. «Давай поговоримо про це докладніше. У моєму поводженні, напевно, є щось таке, що наводить тебе на подібну думку».
7. \_\_\_\_\_

### **Ситуація 3**

Учитель дає учневі завдання, а той не хоче його виконувати і при цьому заявляє: «Я не хочу це робити!» — Яка повинна бути реакція вчителя?

1. «Не хочеш — змусимо!»
2. «Для чого ж ти тоді прийшов учитися?»

3. *«Тим гірше для тебе, залишайся неуком. Твоє поводження схоже на поводження людини, що на зло собі хотів би відрізати свій ніс».*
4. *«Чи усвідомлюєш ти, чим це може для тебе закінчитися?»*
5. *«Не міг би ти пояснити, чому?»*
6. *«Давай сядемо й обговоримо — може бути, ти і правий».*
7. \_\_\_\_\_

#### **Ситуація 4**

Учень розчарований своїми навчальними успіхами, сумнівається у своїх здібностях і в тому, що йому коли-небудь, удасться зрозуміти і засвоїти матеріал. Він говорить учителеві: «Як ви думаєте, чи удасться мені коли-небудь учитися на відмінно і не відставати від інших хлопців у класі?». Що повинен на це йому відповісти вчитель?

1. *«Якщо чесно сказати — сумніваюся».*
2. *«Пак, звичайно, у цьому ти можеш не сумніватися».*
3. *«У тебе прекрасні здібності, і я пов'язую з тобою великі надії».*
4. *«Чому ти сумніваєшся в собі?»*
5. *«Давай поговоримо і з'ясуємо в чому тут проблема».*
6. *«Багато чого залежить від того, як ми з тобою будемо працювати».*
7. \_\_\_\_\_

#### **Ситуація 5**

Учень говорить учителеві: «На два найближчих уроки, що ви проводите, я не піду, тому що в цей час хочу сходити на концерт молодіжного ансамблю (варіанти: погуляти з друзями, побувати на спортивних змаганнях як глядач, просто відпочити від школи)». Як потрібно відповісти йому?

1. *«Спробуй тільки!»*
2. *«Наступного разу тобі прийдеться прийти в школу з батьками».*
3. *«Це — твоя справа, тобі ж здавати іспит (залік). Прийдеться все-одно звітувати за пропущені заняття, я потім тебе обов'язково запитаю».*
4. *«Ти, мені здається, дуже несерйозно відносишся до занять».*
5. *«Може, тобі взагалі краще залишити школу?»*
6. *«А що ти збираєшся робити далі?»*
7. *«Мені цікаво знати, чому відвідування концерту (прогулянка з друзями, відвідування змагання) для тебе цікавіше, чим заняття в школі».*
8. *«Я тебе розумію: відпочивати, ходити на концерти, бувати на змаганнях, спілкуватися з друзями дійсно цікавіше, ніж учитися в школі. Але я, проте, хотів би знати, чому це так саме для тебе».*
9. \_\_\_\_\_

#### **Ситуація 6**

Учень, побачивши вчителя, коли той ввійшов у клас, говорить йому: «Ви виглядаєте дуже втомленим». Як на це повинен відреагувати вчитель?

1. *«Я думаю, що з твоєї сторони не дуже пристойно робити мені такі зауваження».*
2. *«Так, я погано себе почуваю».*
3. *«Не хвилюйся про мене, краще на себе подивися».*
4. *«Я сьогодні погано спав, у мене багато роботи».*
5. *«Не турбуйся, це не перешкодить нашим заняттям».*
6. *«Ти — дуже уважний, спасибі за турботу!»*
7. \_\_\_\_\_

### Ситуація 7

«Я відчуваю, що заняття, які ви ведете, не допомагають мені», — говорить учень вчителю і додає: «Я взагалі думаю кинути заняття». Як на це повинен відреагувати вчитель?

1. «Перестань говорити дурниці!»
2. «Нічого собі, додумався!»
3. «Можє, тобі знайти іншого вчителя?»
4. «Я хотів би докладніше знати, чому в тебе виникло таке бажання?»
5. «А що, якщо нам попрацювати разом над вирішенням твоєї проблеми?»
6. «Можє, твою проблему можна вирішити якось інакше?»
7. \_\_\_\_\_

### Ситуація 8

Учень говорить учителю, демонструючи зайву самовпевненість: «Немає нічого такого, що я не зумів би зробити, якби захотів. У тому числі мені нічого не варто засвоїти і ваш предмет». Якою повинна бути на це репліка вчителя?

1. «Ти занадто добре думаєш про себе».
2. «Із твоєми-то здібностями? — Сумніваюся!»
3. «Ти, напевно, почувася себе досить упевнено, якщо заявляєш так?»
4. «Не сумніваюся в цьому, тому що знаю, що якщо ти захочеш, то в тебе усе вийде».
5. «Це, напевно, потребує від тебе великої напруги».
6. «Зайва самовпевненість шкодить справі».
7. \_\_\_\_\_

### Ситуація 9

У відповідь на відповідне зауваження вчителя учень говорить, що для того, щоб засвоїти навчальний предмет, йому не потрібно багато працювати: «Мене вважають досить розумною людиною». — Що повинен відповісти йому на це вчитель?

1. «Цій думці, ти навряд чи відповідаєш».
2. «Ті труднощі, що були дотепер у тебе, і твої знання аж ніяк не свідчать про це».
3. «Багато людей вважають себе досить розумними, але далеко не усі на ділі є такими».
4. «Я радий(а), що ти такої високої думки про себе».
5. «Це тим більше повинно змусити тебе додавати більше зусиль у навчанні».
6. «Це звучить так, начебто ти сам не дуже віриш у свої здібності».
7. \_\_\_\_\_

### Ситуація 10

Учень говорить учителю: «Я знову забув принести зошит (виконати домашнє завдання і т.п.)». Як повинен на це відреагувати вчитель?

1. «Ну от, знову!»
2. «Чи не здається тобі це проявом безвідповідальності?»
3. «Думаю, що тобі настав час почати відноситися до справи серйозніше».
4. «Я хотів би знати, чому?»
5. «У тебе, імовірно, не було для цього можливості?»
6. «Як ти думаєш, чому я щораз нагадую про це?»
7. \_\_\_\_\_

### Ситуація 11

Учень у розмові з учителем говорить йому: «Я хотів би, щоб ви відносилися до мене краще, ніж до інших учнів». Як повинен відповісти вчитель на таке прохання учня?

1. «Чому це я повинний відноситися до тебе краще, ніж до всіх інших?»
2. «Я зовсім не збираюся грати в мазунчиків і фаворитів!»
3. «Мені не подобаються люди, що заявляють так, як ти».
4. «Я хотів би знати, чому я повинний особливо виділяти тебе серед інших учнів?»
5. «Якби я тобі сказав, що люблю тебе більше, ніж інших учнів, то ти почував би себе від цього краще?»
6. «Як ти думаєш, як насправді я до тебе відношуся?»
7. \_\_\_\_\_

### Ситуація 12

Учень, виразивши учителеві свої сумніви з приводу можливості гарного засвоєння його предмета, говорить: «Я сказав вам про те, що мене турбує. Тепер ви скажіть, у чому причина цього і як мені бути далі?». Що повинен на це відповісти вчитель?

1. «У тебе, як мені здається, комплекс неповноцінності».
2. «У тебе немає ніяких підстав для занепокоєння».
3. «Перш, ніж я зможу висловити обґрунтовану думку, мені необхідно краще розібратися в суті проблеми».
4. «Давай почекаємо, попрацюємо і повернемося до обговорення цієї проблеми через якийсь час. Я думаю, що нам вдасться її вирішити».
5. «Я не готовий зараз дати тобі точну відповідь, мені треба подумати».
6. «Не хвилюйся, і в мене у свій час нічого не виходило».
7. \_\_\_\_\_

### Ситуація 13

Учень говорить учителеві: «Мені не подобається те, що ви говорите і пояснюєте на заняттях». Якою повинна бути відповідь учителя?

1. «Це — погано».
2. «Ти, напевно, у цьому не розбираєшся».
3. «Я сподіваюся, що надалі, у процесі наших занять твоя думка зміниться».
4. «Чому?»
5. «А що ти сам любиш і готовий захищати?»
6. «На колір і смак товаришів нема».
7. «Як ти думаєш, чому я це говорю і пояснюю?»
8. \_\_\_\_\_

### Ситуація 14

Учень, явно демонструючи своє погане ставлення до кого-небудь з товаришів по класі, говорить: «Я не хочу працювати (учитися) разом з ним». Як на це повинен відреагувати вчитель?

1. «Ну і що?»
2. «Нікуди не дінешся, все одно прийдеться».
3. «Це нерозумно з твоєї сторони».
4. «Але він теж не захоче після цього працювати (учитися) з тобою».
5. «Чому?»
6. «Я думаю, що ти не правий».
7. \_\_\_\_\_

### Оцінка результатів і висновки

Кожна відповідь випробуваного — вибір ним того чи іншого з запропонованих варіантів оцінюється в балах відповідно до ключа, представленим у таблиці. Ліворуч по вертикалі в цій таблиці своїми порядковими номерами зазначені педагогічні ситуації, а праворуч зверху також в порядку їхнього проходження представлені альтернативні відповіді на ці ситуації. У самій же таблиці приведені бали, якими оцінюються різні варіанти відповідей на різні педагогічні ситуації.

#### Оцінка в балах різних варіантів відповідей на різні ситуації

№	Обраний варіант відповіді і його оцінка в балах							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	4	3	4	2	5	5	—	—
2	2	2	3	3	5	5	—	—
3	2	3	4	4	5	5	—	—
4	2	3	3	4	5	5	—	—
5	2	2	3	3	2	4	5	5
6	2	3	2	4	5	5	—	—
7	2	2	3	4	5	5	—	—
8	2	2	4	5	4	3	—	—
9	2	4	3	4	5	4	—	—
10	2	3	4	4	5	5	—	—
11	2	2	3	4	5	5	—	—
12	2	3	4	5	4	5	—	—
13	3	2	4	4	5	4	5	—
14	2	2	3	4	4	5	-	—

*Примітка.* Свої власні відповіді оцінюються окремо, і відповідні оцінки додаються до загальної суми балів.

Здатність правильно вирішувати педагогічні проблеми визначається по сумі балів, набраної випробуваним по всім 14 педагогічним ситуаціям, діленої на 14.

1. Якщо випробуваний одержав середню оцінку вище 4,5 бали, то його педагогічні здібності (за даною методикою) вважаються високорозвиненими.
2. Якщо середня оцінка знаходиться в інтервалі від 3,5 до 4,4 бали, то педагогічні здібності вважаються середньорозвинутими.
3. Нарешті, якщо середня оцінка виявилася менше, ніж 3,4 бали, те педагогічні здібності випробуваного розглядаються як слаборозвинені.

# МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДОРОСЛОЇ ЛЮДИНИ

Методів вивчення особистості дорослої людини, який можна було б застосувати для психодіагностики студентів, вчителів і батьків, досить багато. Для цієї мети фактично можуть придатися будь-які методики, призначені для дорослих людей, і велика частина відомих у даний час психодіагностичних методик саме стосується особистості.

Але серед безлічі наявних у нашому розпорядженні методик усе-таки є такі, котрі торкаються рис особистості людини, що є найбільш важливі для успішного виконання педагогічної діяльності. Вони містять у собі педагогічно значимі властивості характеру людини, його прагнення до досягнення успіхів, способів вирішення життєвих проблем і пояснення поведінки інших людей.

## **I блок. Стану особистості в даний момент часу:**

*самопочуття, самотність, відчуття безглуздості існування, воля вибору, статевий конфлікт, ворожий настрій стосовно людей і світу, розбіжність між реальним і ідеальним Я, воля волі, безнадійність, почуття неприкаяності (бездомності).*

## **II блок. Риси характеру:**

*об'єктивність, сила волі, незалежність.*

## **III блок. Вирішення життєвих проблем:**

*рівень суб'єктивного контролю, вихід зі складних життєвих ситуацій, почуття гумору.*

## **IV блок. Мотиви поведінки:**

*аффіліація, потреба в досягненні успіхів.*

Далі всі методики, включені в ці блоки і представлені через перелік особистісних якостей, що за допомогою цих методик оцінюються, докладно описуються в зазначеній послідовності під тими порядковими номерами, під якими вони відзначені в індивідуальній карті педагогічного самоконтролю дорослої людини.

## **Інструкція до тесту**

*«Приведені нижче висловлення відібрані з типових, повсякденних суджень людей, яким властиві особистісні емоційні проблеми і яким показана групова психокорекція або психотерапія. Прочитайте уважно кожне із суджень. Вони виражають собою те, у чому люди хотіли б розібратися у своєму власному житті і глибше зрозуміти самих себе. Відзначте далі, чи виражає дане судження собою деяке почуття, властиве вам, або питання, у якому ви особисто хотіли б розібратися. Укажіть також, чи хотілося б вам краще зрозуміти, що все це значить особисто для вас, чи є дана проблема значимою персонально для вас.*

*У деяких судженнях присутні теми, що згадуються в тексті повторно. Не звертайте на них увагу і відповідайте так, ніби зустрілися з ними вперше. Пам'ятайте, що «правильних» або «неправильних» відповідей на запропоновані питання не існує. Розглядайте кожне із суджень як цілком самостійне і відповідайте на нього незалежно від інших. Відзначте на закінчення, чи виражає це судження саме ту проблему, з якою вам особисто в житті приходиться постійно мати справу. У лівій половині тесту дані формулю-*

вання відповідних проблем у формі типових висловлювань людей з цього приводу. У правій половині представлені варіанти відповідей на них, з числа яких ви повинні вибрати той, котрий вам найбільше підходить, і відмітити його».

1. Люди говорять: «Це — питання стосується мене особисто. Тому я хотів би глибше розібратися в ньому».

Моя думка по даному питанню наступна: (я вибираю наступний варіант відповіді):

1. *«Мені не легко бачити себе людиною, що постійно бідує, шукає і приймає допомогу зі сторони в рішенні власних життєвих проблем. Я думаю, що повинен (повинна) мати в собі сили і здатність вирішувати особисті проблеми без сторонньої допомоги».*

1. *Я думаю саме так. Це — одна зі сфер, у якій я хотів(а) би особисто розібратися.*

2. *Я думаю так, але дане питання вважаю для себе не особливо важливим, щоб спеціально в ньому розбиратися.*

3. *Це не має відношення до мого життя.*

4. *Я не знаю. Мені важко відповісти на дане питання.*

**На всі наступні судження пропонуються ідентичні варіанти відповідей, тому далі в тексті вони докладно не розписуються і вказуються тільки їхні порядкові номери.**

2. «Я відчуваю потребу постійно порівнювати себе з іншими людьми, доводити собі, що я вище інших або, принаймні, не гірший за інших».

3. «Я відчуваю, що в моєму житті не було можливості для ведення нормального сексуального життя».

4. «Я не знаю точно, що я в дійсності хочу від життя. Я також недостатньо уявляю собі, що найбільш важливе потрібно зробити, ким у житті бути, що від нього одержати».

5. «Мені важко почувати себе настільки вільним, щоб бути завжди самим собою по відношенню до людей, особливо до тих, які займають більш високе положення, мають більш високий ранг або користуються великим престижем. Я вільний тільки з тими людьми, хто дорівнює мені або займає більш низьке положення».

6. «Хоча я думаю, що боротьба за життя — справа важлива, але особисто для мене вона здається досить безнадійною справою».

7. «Я провів значну частину свого трудового життя в такій атмосфері, що мені байдужа й у якій майже всі люди були далекі один від одного».

8. «Хоча я намагаюся спілкуватися тактовно з іншими людьми, вони часто не зважають на мої почуття».

9. «Я відчуваю, що в цілому я у житті — досить щаслива людина. Своїм успіхом у житті я зобов'язаний щасливій долі і добрій волі інших людей. Іноді я, щоправда, турбуюся про те, чи не зникне моє щастя».

10. «Я відчуваю, що в житті є важливі речі, що я упустив щось і ніколи більше не одержу, незалежно від того, чи буду намагатися і чого досягну».

11. «Я схильний завантажувати себе такою кількістю справ і брати на себе стільки обов'язків, що на себе самого мені вже не залишається часу».

12. «Я, як мені здається, не в стані звільнитися від почуття провини або страху, зв'язану з моїм половим досвідом».

13. «Мені здається, що я переходжу від однієї роботи до другої, від одних відносин з людьми до інших або з одного місця в інше, ніде не знаходячи того, що мені потрібно».

14. «Я часто відчуваю, що потребує справляти на людей враження більш здатного, більш силь-



- ного, більш уважного і більш незалежної людини, чим я є насправді. У мене таке почуття, що я не відповідаю чеканням, що мені пред'являють інші».
15. «Самітність — це одне з почуттів, що часто охоплює мене».
  16. «Я відчуваю, що хоча в мене колись, і був свій дім у фізичному і психологічному змісті цього слова, але я втратив його, а іншого не придбав».
  17. «Я, як мені здається, не в стані звільнитися від почуття неадекватності, провини, гріха, зв'язаного з тим, чого не було в моєму минулому половому житті».
  18. «Теоретично я знаю, що добре бути здатним любити, насолоджуватися, засмучуватися і випробувати інші глибокі людські почуття, але я не бачу, які наслідки це могло б для мене мати».
  19. «Коли я знаходжуся вдома з близькими людьми, то відчуваю, що мені чогось не вистачає. Коли я спілкуюся з людьми за межами мого дому, то також відчуваю, що мені чогось бракує. Взагалі, мені здається, що ніде я не відчуваю себе цілком у своїй тарілці».
  20. «Я відчуваю себе занадто відірваним від інших людей. Мені здається, що між мною й іншими завжди існує невидимий бар'єр».
  21. «Досить часто, коли хто-небудь просить мене зробити що-небудь, взяти на себе відповідальність за щось, я погоджуюсь, але згодом шкодую про це або відчуваю досаду з приводу того, що сказав "так"».
  22. «Я відчуваю, що ніколи не жив відповідно до своїх мрій, і часто думаю, що мені це ніколи не вдасться».
  23. «У моїй роботі (викладанні, догляді за дітьми, домашніх турботах і т.п.) мені часто приходить заставляти інших робити те або учити те, що мені самому не здається досить значимим і важливим».
  24. «Я відчуваю, що моя родина пред'являє або пред'явила мені такі вимоги й у такому ступені, які мене обурюють. Тим не менш, я виявляюся не в змозі захищати себе, стверджувати своє право на власні бажання і думки, користуватися правом бунту».
  25. «Я відчуваю, що мені необхідно завжди бути напоготові і не допускати промахів, тому що інші люди моментально можуть скористуватися цим».
  26. «Іноді я відчуваю, що життя настільки складне і заплутане, що у мене виникають сумніви по поводу того, чи варто продовжувати боротьбу».
  27. «Іноді мені здається, що я був би розчарований і навіть жахнувся, якби мені дійсно вдалося зрозуміти себе».
  28. «Мені стає ніяково, коли інші виявляють свої почуття, такі, як гнів, ніжність або страх, відкрито на людях або приходять до мене й оголюють свої почуття».
  29. «Іноді мені здається, що я схильний оцінювати себе як особистість на основі того, що було або чого взагалі не було в моєму порожньому житті».
  30. «Іноді я втрачаю самовладання або відчуваю почуття гніву, ярості, що виводять мене з себе».
  31. «Я відчуваю, що є речі в житті, від яких мені довелося відмовитися. Я думаю, що в моєму віці вже занадто пізно намагатися надолужувати упущене».
  32. «Я часто злюся й обурююся, коли мене підганяють, роблять на мене тиск, нав'язують свою думку, особливо якщо я не можу протиставити цьому або виявляти своє невдоволення».
  33. «Те, що я роблю, і те, що відбувається в моєму житті, не здається мені досить значимим для мене. Мені хотілося б одержувати більше задоволення від прикладених зусиль у роботі, навчанні, сімейних справах, але не можу сказати, що в дійсності я його одержую».
  34. «У мене немає нікого, кому б я міг довірити свої глибокі особисті переживання, знаючи, що мене дійсно вислухають і зрозуміють».
  35. «Приймаючи рішення або думаючи про початий мною крок, я часто запитую себе, що б зробив хто-небудь інший — батько, друг, керівник чи старший колега — на моєму місці в аналогічній ситуації».
  36. «Незалежно від того, чи знаходжуся я на роботі, вдома або у відпустці, мене не залишає по-

чуття відчуженості від того, що відбувається навколо мене, і я не почуваю себе особисто включеним у це».

37. «З мого погляду питання, що сформульовані вище:

1. Можуть виводити з рівноваги, але краще їх ставити, чим ігнорувати.
2. Виводять з рівноваги або ведуть до різного роду самоспостереження, і краще не утруднювати себе відповідями на них.
3. Не мають, з мого погляду, великого значення».

### **Ключ до тесту.**

Відповіді на питання в даній методиці згруповані навколо дев'яти станів особистості, що разом зі стосовними до них судженнями представлені нижче.

Кожному станові особистості в тесті відповідає 4 судження, а всього їх — 36. Максимальна оцінка ступеня виразності тієї або іншої якості або стану особистості за даною методикою дорівнює 8, а мінімальна — 0 балів. Ці оцінки, відповідно, виходять у такий спосіб. Якщо випробуваний, реагуючи на те або інше судження тесту,

*вибирає першу відповідь, то він одержує 2 бали;*

*якщо він вибирає другу відповідь — 1 бал;*

*якщо третю — 0 балів;*

*вибір четвертого варіанта відповіді — «я не знаю» — ніяк не оцінюється в балах.*

На закінчення для кожного з дев'яти станів особистості визначається сума балів, отриманих випробуваним по чотирьох судженнях, зв'язаним з даним станом особистості. Вона і являє собою оцінку даного стану.

Нижче даються назви відповідних станів особистості і порядкових номерів суджень, зв'язаних з ними:

САМІТНІСТЬ - 7,15, 20, 34.

БЕЗГЛУЗДІСТЬ ІСНУВАННЯ (відчуття безглуздості існування) - 4,11, 23, 33.

ВОЛЯ ВИБОРУ (відношення до авторитету) - 5, 21, 24, 35.

СТАТЕВИЙ КОНФЛІКТ - 3,12,17, 29.

ВОРОЖИЙ НАСТРОЙ - 8, 25, 30, 32.

РОЗБІЖНІСТЬ МІЖ РЕАЛЬНИМ І ІДЕАЛЬНИМ Я - 2, 14,22,27.

ВОЛЯ ВОЛІ - 1, 9,18, 28.

БЕЗНАДІЙНІСТЬ - 6,10, 26, 31.

ПОЧУТТЯ НЕПРИКАЯНОСТІ (бездомності) -13,16,19,36.

### **Висновки про рівень розвитку**

7-8 балів - дуже сильно виражений стан особистості.

5-6 балів — сильно виражений стан особистості.

3-4 бала — помірно виражений стан особистості.

0-2 бала — слабо виражений стан особистості.